

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017**

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1.

α. «Φεντερασιόν», σχολικό βιβλίο, σελ. 46

Υπήρξε η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, η οποία αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.

β. «Οργανικός νόμος» (1900), σχολικό βιβλίο, σελ. 208

Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

γ. «Συμφωνία Μουρνιών Κυδωνίας», σχολικό βιβλίο, σελ. 215

Υπογράφηκε από τον Ελ. Βενιζέλο στις 2 Νοεμβρίου 1905 στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνιάς. Με τη συμφωνία αυτή εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

A2.

α → 7

β → 5

γ → 3

**ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ
ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017**

δ → 2

ε → 4

B1.

α. σχολικό βιβλίο, σελ. 28 «Η δραστηριότητά της... επέβαλλε την κυκλοφορία τους.»

β. σχολικό βιβλίο, σελ. 53 «Το 1927, με αφορμή... από τη Νέα Υόρκη το 1929.»

B2. Σχολικό βιβλίο, σελ. 140-141 «Στην αρχή η περίθαλψη... 450.000 πρόσφυγες.»

Σημείωση: στους φορείς που ανέλαβαν το έργο της περίθαλψης των προσφύγων κατά το διάστημα 1914-1921 συμπληρώνουμε το «Πατριωτικό ίδρυμα» (σελ. 142) το οποίο οργάνωνε συσσίτια σε συνοικίες πόλεων όπου ήταν συγκεντρωμένοι πολλοί πρόσφυγες.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γ1. Σχολικό βιβλίο, σελ. 165-166

Σε γενικές γραμμές υπήρχε διαφορά νοοτροπίας και ιδιοσυγκρασίας μεταξύ προσφύγων και γηγενών. Οι γηγενείς αναφέρονταν συχνά στο ήθος των προσφύγων (κυρίως των αστών), στη ροπή τους για διασκέδαση και την κοσμοπολίτικη συμπεριφορά αυτών και των γυναικών τους. Οι πρόσφυγες από τη μεριά τους μιλούσαν για το χαμηλό μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των ντόπιων και πρόβαλλαν την ελληνικότητά τους, την οποία οι ντόπιοι συχνά αμφισβητούσαν.

Η διάσταση προσφύγων και γηγενών εκφράστηκε κυρίως σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο.

α. Στον οικονομικό τομέα υπήρχε ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, στην ιδιοκτησία της γης και σε άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

β. Στην κοινωνική ζωή τα πράγματα δεν ήταν πάντοτε εύκολα ιδίως το πρώτο διάστημα μετά την άφιξη των προσφύγων. Ο Νικόλαος Μάρκογλου (κείμενο Β) περιγράφει στη μαρτυρία του την εχθρότητα και τις προσβολές που δέχτηκαν οι πρόσφυγες, όταν έφτασαν από τη Ρόδο στην Παλαιά Ελλάδα και συγκεκριμένα στις Σπέτσες. Εκεί οι ντόπιοι ήταν βασιλικοί και φέρονταν άσχημα στους πρόσφυγες, αποκαλώντας τους «τουρκόσπορους» και «βενιζελικούς», και παράλληλα τους χλεύαζαν, επειδή ήταν τουρκόφωνοι και δυσκολεύονταν με τα ελληνικά. Γενικά, οι πρόσφυγες που κατοικούσαν στους συνοικισμούς ήταν απομονωμένοι, δεν είχαν συχνές επαφές με ντόπιους και προτιμούσαν να συνάπτουν γάμους μεταξύ τους. Δεν συνέβαινε το ίδιο με τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν μέσα στις πόλεις ή τα χωριά. Ο χώρος εργασίας, το σχολείο, η εκκλησία και κυρίως η γειτονιά έδιναν ευκαιρίες επικοινωνίας με τους ντόπιους. Σιγά-σιγά άρχισαν να συνάπτονται μικτοί γάμοι, που με την πάροδο του χρόνου γίνονταν όλο και περισσότεροι. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τη μαρτυρία της Ελένης Μαναήλογλου (κείμενο Β), σύμφωνα με την οποία οι πρόσφυγες ζούσαν σε παράγκες στο φρούριο και όταν αυτές καταστράφηκαν από τον αέρα το Μεγάλο Σάββατο πήγαν για να εκκλησιαστούν στον Αϊ Γιώργη εκεί κοντά και προφανώς από το σημείο εκείνο και μετά αρχίζουν να συναναστρέφονται περισσότερο με τους γηγενείς. Έτσι, ενώ στην αρχή δεν ταίριαζαν με τους Κερκυραίους, σταδιακά άρχισαν να έρχονται πιο κοντά και μάλιστα γίνονταν συνοικέσια ανάμεσα σε Κερκυραίους και προσφυγοπούλες.

γ. Στον πολιτικό τομέα ήταν ιδιαίτερα έντονη η διάσταση γηγενών και προσφύγων. Πριν ακόμη από την παροχή στέγης και εργασίας, οι πρόσφυγες απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και πολιτικά δικαιώματα. Εντάχθηκαν στο κόμμα του Βενιζέλου τόσο ως ψηφοφόροι όσο και ως πολιτευτές, βουλευτές και υπουργοί. Όπως αναφέρεται στο κείμενο Α, σε όλη τη δεκαετία του 1920 οι πρόσφυγες υπήρξαν η σταθερότερη, συμπαγέστερη και μαζικότερη εκλογική βάση της βενιζελικής παράταξης. Αυτό ήταν εμφανές κυρίως στις Νέες Χώρες όπου ο πληθυσμός ήταν κατεξοχήν προσφυγικός. Σημειώνεται, επίσης, πως στα εκλογικά τμήματα των προσφυγικών συνοικιών δεν βρισκόταν ούτε μία ψήφος για τα αντιβενιζελικά κόμματα κι αν τύχαινε κάποιος πρόσφυγας να υποστηρίζει τους αντιβενιζελικούς, τότε προκαλούνταν αντιρρήσεις

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

και γκρίνιες. Ο Θανάσης Διαμαντόπουλος γράφει χαρακτηριστικά ότι στις εκλογές του 1926, παρά το αναλογικό εκλογικό σύστημα, οι αντιβενιζελικοί θα μπορούσαν να επικρατήσουν μόνο εάν ψήφιζαν αποκλειστικά οι γηγενείς. Χρειάζεται, τέλος, να σημειωθεί ότι οι αντιβενιζελικοί και ο αντιβενιζελικός τύπος καλλιεργούσαν το μίσος εναντίον των προσφύγων.

Η αντίθεση μεταξύ προσφύγων και γηγενών, σε ελάχιστες περιπτώσεις πήρε τη μορφή ανοικτής σύγκρουσης. Ο όρος «πρόσφυγας», όμως, είχε στην κοινή συνείδηση υποτιμητική σημασία, για πολλά χρόνια. Η διαχωριστική γραμμή μεταξύ προσφύγων και γηγενών έπαψε να υπάρχει μετά τη δεκαετία του 1940. Αλλά και από πιο πριν οι πρόσφυγες πρώτης γενιάς και αργότερα τα παιδιά και τα εγγόνια τους συμμετείχαν σε όλες τις δραστηριότητες στη νέα πατρίδα τους.

Δ1. Σχολικό βιβλίο, σελ. 84-88

α. Κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από τον Χαρίλαο Τρικούπη, το όραμα για ένα σύγχρονο κράτος, το οποίο θα ήταν οικονομικά ανεπτυγμένο και ισχυρό στη διεθνή σκηνή, δεν πραγματοποιήθηκε. Παρά τη φορολογική επιβάρυνση των πολιτών, που σύμφωνα με το κείμενο Α ήταν άκαιρη και έκανε ακόμα δυσκολότερη τη θέση των τάξεων, το κράτος οδηγήθηκε σε πτώχευση. Αστοί και διανοούμενοι απογοητεύονταν όλο και περισσότερο από τη γενικότερη κατάσταση και την αναποτελεσματικότητα του κράτους, το οποίο χαρακτηριζόταν από μια βραδυκίνητη γραφειοκρατία. Δεν έβλεπαν την επιθυμητή οικονομική ανάπτυξη, ενώ διαπίστωναν ότι μεγάλωνε η απόσταση από τα ευρωπαϊκά κράτη. Ανάλογη δυσαρέσκεια επικρατούσε και σε μεγάλο μέρος των μικροκαλλιεργητών. Όπως σημειώνει ο Θάνος Βερέμης, εξαιτίας της αδυναμίας διάθεσης των γεωργικών προϊόντων και της κακής συγκομιδής η ελληνική οικονομία δέχθηκε πλήγμα το 1908. Παράλληλα, οι αξιωματικοί του στρατού ήταν επίσης δυσαρεστημένοι για λόγους εθνικούς, επαγγελματικούς και οικονομικούς. Εκτιμούσαν ότι λόγω οικονομικής αδυναμίας ο στρατός θα ήταν αναποτελεσματικός σε περίπτωση πολέμου. Έπισης, άλλος ένας λόγος της δυσαρέσκειάς τους υπήρξε η οικονομική δυσπραγία που έθιξε όλους τους μισθωτούς και

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

ιδίως αυτούς, που βασίζονταν σε οικογενειακούς πόρους για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους. Όλα αυτά οδήγησαν σε κρίση της εμπιστοσύνης προς τα κόμματα συλλήβδην, οι άνθρωποι πίστευαν ότι οι θεσμοί και τα κόμματα δεν ήταν ικανά να υλοποιήσουν τις επιθυμίες τους.

Στο διάστημα από την πτώχευση του 1893 έως τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 τα δύο μεγάλα κόμματα προσπάθησαν να υλοποιήσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα, χωρίς όμως επιτυχία, γεγονός που δημιούργησε την εντύπωση ενός γενικού αδιεξόδου. Ούτε το δηλιγιαννικό κόμμα μπόρεσε, ελλείψει χρημάτων, να τηρήσει την υπόσχεσή του για λιγότερους φόρους, ούτε το τρικουπικό να συνεχίσει το εκσυγχρονιστικό του πρόγραμμα.

Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, που τελείωσε με ολοκληρωτική ήττα της Ελλάδας, επέτεινε το πολιτικό αδιέξοδο. Η δυσπιστία προς τα κόμματα κορυφώθηκε και έδωσε στον Γεώργιο την ευκαιρία να επιβληθεί στο Κοινοβούλιο και να ασκεί προσωπική πολιτική. Όσες μεταρρυθμίσεις έγιναν μέχρι το 1909, κατά κύριο λόγο από κυβερνήσεις του τρικουπικού κόμματος υπό την ηγεσία του Γεωργίου Θεοτόκη, ήταν διοικητικού χαρακτήρα (π.χ. αποκέντρωση). Εν τω μεταξύ οι συντεχνίες και οι εργατικές ενώσεις έκαναν διαδηλώσεις ζητώντας φορολογικές ελαφρύνσεις και περιορισμό της γραφειοκρατίας.

Γενικότερα, πριν την εκδήλωση του κινήματος στο Γουδί καταγράφονται στον τύπο της εποχής (κείμενο α) τα αιτήματα που έπρεπε να ικανοποιηθούν προκειμένου να ανορθωθεί η χώρα. Χαρακτηριστικότερο από αυτά είναι ο εκτοπισμός της διεφθαρμένης ολιγαρχίας, η οποία δεν ενδιαφέρεται για τους αγρότες, τον εμπορικό κλάδο, τη βιομηχανία, την κοινωνία, τη φυλή, το έθνος, τον στρατό και τον στόλο.

Κατά συνέπεια, η αίσθηση του αδιεξόδου οδήγησε σε πολιτικές εξελίξεις. Το 1909 συντελείται μια τομή στην πολιτική ιστορία της Ελλάδας γενικότερα, και των πολιτικών κομμάτων ειδικότερα. Στις 15 Αυγούστου 1909 εκδηλώθηκε κίνημα στο Γουδί, το οποίο έγινε από τον Στρατιωτικό Σύνδεσμο, μια μυστική ένωση στρατιωτικών, με αιτήματα που αφορούσαν μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση, τη δικαιοσύνη, την εκπαίδευση και τη δημοσιονομική πολιτική. Στην προκήρυξή του

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΩΝ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ 2017

(κείμενο γ) την ημέρα του κινήματος ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαπιστώνει τη δυσχερή θέση της χώρας και την αδυναμία του κράτους να υπερασπισθεί τα δίκαιά του. Απευθύνει έκκληση προς τον Βασιλιά και την κυβέρνηση να ανορθώσουν τον στρατό και το ναυτικό, απομακρύνοντας τον διάδοχο και τους βασιλόπαιδες από τη διοίκηση του στρατού και του ναυτικού. Ζητά επίσης την εξύψωση της θρησκείας, τις αλλαγές στη διοίκηση καθώς και μεταρρυθμίσεις στη δικαιοσύνη, ώστε να λειτουργεί άμεσα, αμερόληπτα και με γνώμονα την ισότητα. Τέλος, στα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου περιλαμβάνονται οι αλλαγές στην εκπαίδευση και η εξασφάλιση της ζωής, της τιμής, της παρουσίας και της οικονομικής ανάκαμψης.

β. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν εγκαθίδρυσε δικτατορία, αλλά προώθησε τα αιτήματά του μέσω της Βουλής. Με αφορμή το κίνημα, έγινε στις 14 Σεπτεμβρίου μεγάλη διαδήλωση των επαγγελματικών σωματείων της πρωτεύουσας. Οι διαδηλωτές υποστήριζαν το διάβημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου και υπέβαλαν ψήφισμα στο παλάτι με το οποίο ζητούσαν την επίλυση σειράς οικονομικών αιτημάτων²¹. Υπό την πίεση του Συνδέσμου η Βουλή ψήφισε, χωρίς ιδιαίτερη προετοιμασία και συζήτηση, μεγάλο αριθμό νόμων, που επέφεραν ριζικές αλλαγές. Το Φεβρουάριο του 1910 η Βουλή αποφάσισε την αναθεώρηση ορισμένων άρθρων του συντάγματος. Έτσι προκηρύχθηκαν εκλογές, από τις οποίες προήλθε αναθεωρητική βουλή. Στις 15 Μαρτίου 1910 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διαλύθηκε έχοντας επιτύχει τις επιδιώξεις του.

ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ Ο ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΩΝ
ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΩΝ

«ΟΜΟΚΕΝΤΡΟ» ΚΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ» ΦΛΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

www.floropoulos.gr